

Makroekonomické výsledky Slovenskej republiky v stredoeurópskom regióne

Ivan Brezina – Pavel Gertler – Juraj Pekár

KOVE FHI EU, Dolnozemska 1/b, 852 35 Bratislava

Pri vstupe nových členských štátov do Európskej únie sa hodnotili aj makroekonomické výsledky jednotlivých krajín. V našich krajinách boli ostro sledované predovšetkým výsledky krajín stredoeurópskeho regiónu. Úspešnosť jednotlivých krajín nemožno bez použitia nejakej objektivizujúcej porovnávacej metódy, ktorá podáva informáciu založenú na nezávislých objektívnych údajoch. Výber príslušnej metódy, samozrejme, môže ovplyvniť výsledky porovnania a toto porovnanie môže byť ovplyvnené aj subjektívnym výberom porovnávaných ukazovateľov. Jednou z možných kvantitatívnych metód pre viackriteriálne porovnanie je známa skupina metód triedy PROMETHEE, ktorú sme aplikovali na porovnanie makroekonomických ukazovateľov krajín stredoeurópskeho regiónu (CEFTA).

Trieda metód PROMETHEE je určená na riešenie problémov komplexného vyhodnocovania variantov. Táto trieda metód je založená na zovšeobecnených kritériách a na indexoch viackriteriálnej preferencie. Metódy PROMETHEE vyžadujú dodatočné informácie, ktoré podliehajú subjektívnemu vplyvu hodnotiteľa - prah preferencie (po akú hranicu možno považovať dva varianty za rovnocenné) a prah ostrej preferencie (od akej hranice je jeden variant podstatne lepší ako druhý). Subjektívnym rozhodnutím rozhodovateľa sú ovplyvnené aj váhy, ktoré umožňujú prikladať rôznym kritériám rôzne priority.

Pretože aj výber makroekonomických ukazovateľov môže silno ovplyvniť komplexné vyhodnocovanie vývoja úspešnosti ekonomických procesov v jednotlivých krajinách, za základ sme zvolili tie makroekonomické ukazovatele, na základe ktorých bolo v Maastrichte stanovených 5 základných (schodok štátneho rozpočtu nesmie presiahnuť 3% HDP, štátny dlh nesmie presiahnuť 60% HDP, miera inflácie nesmie presiahnuť na rok stanovené % - pre rok 1995 - 2,9%, pre rok 1996 - 2,3%, diskontná sadzba môže dosiahnuť maximálne 9,7% a výmenný kurz musí byť stabilný) a 2 doplnujúce konvergenčné kritériá (index rastu HDP minimálne 3%, miera nezamestnanosti maximálne 7,5%). Maastrichtské kritériá sú uvedené v tabuľke 1.

Údaje o jednotlivých makroekonomických ukazovateľoch sú v tabuľkách 2 a 3. V analýze vychádzame z údajov dosiahnutých podľa metodiky ESA95 za roky 2003 a 2004.

Tabuľka 2 Vybrané makroekonomické ukazovatele v krajinách CEFTA v roku 2003

	Y1	Y2	Y3	Y4	Y1	Y2	Y3	Y4
Rok 2003	HICP	IR	DEF	DEBT	HICP	IR	DEF	DEBT
Slovenská rep.	8,5	5,42	3,6	42,8	5,7	0	0,6	0
Česká rep.	0	4,82	12,9	37,6	0	0	9,9	0
Poľsko	0,7	6,76	4,1	45,4	0	0,56	1,1	0
Maďarsko	4,6	8,24	5,9	59	1,8	2,04	2,9	0
Slovinsko	5,9	5,27	1,8	27,1	3,1	0	0	0
Kritérium	3,0	6,07	3	60				

HICP – harmonizovaný index spotrebiteľských cien

IR – dlhodobá úroková miera

DEF – deficit verejného rozpočtu

DEBT – verejný dlh

Ľavá strana tabuľky znázorňuje skutočne dosiahnuté hodnoty ukazovateľov, pravá strana znázorňuje rozdiel skutočnej hodnoty a referenčnej hodnoty (vzdialenosť od referenčnej hodnoty).

Tabuľka 3 Vybrané makroekonomické ukazovatele v krajinách CEFTA v roku 2004

	Y1	Y2	Y3	Y4	Y1	Y2	Y3	Y4
Rok 2004	HICP	IR	DEF	DEBT	HICP	IR	DEF	DEBT
Slovenská rep.	7,4	5,03	3,1	42,5	4,9	0	0,1	0
Česká rep.	2,6	4,75	3	36,8	0,1	0	0	0
Poľsko	3,6	6,9	3,9	43,6	1,1	0,83	0,9	0
Maďarsko	6,8	8,19	5,4	57,4	4,3	2,12	2,4	0
Slovinsko	3,6	4,68	2,1	29,8	1,1	0	0	0
Kritérium	2,5	6,07	3	60				

HICP – harmonizovaný index spotrebiteľských cien

IR – dlhodobá úroková miera

DEF – deficit verejného rozpočtu

DEBT – verejný dlh

Ak by sme brali do úvahy len počet splnených konvergenčných kritérií, potom by Slovenská republika v porovnaní s ostatnými krajinami CEFTA dosahovala veľmi dobré výsledky a postupne sa zaradila počtom splnených konvergenčných kritérií spolu so Slovinskom hneď za Českú republikou dokumentuje tabuľka 7, kde je uvedený prehľad

plnenia počtu konvergenčných kritérií krajinami CEFTA. Z tabuľky je zrejmé, že počtom splnených kritérií je na tom dlhodobo najlepšie Česká republika a najhoršie jednoznačne Maďarsko. Slovenská republika

Tabuľka 7 Prehľad plnenia konvergenčných kritérií krajinami CEFTA

	1994			1995			1996		
	zistené kritériá	splnené kritériá	nesplnené kritériá	zistené kritériá	splnené kritériá	nesplnené kritériá	zistené kritériá	splnené kritériá	nesplnené kritériá
ČR	5	3	2	5	4	1	6	4	2
MR	5	0	5	5	1	4	5	0	5
PR	5	2	3	5	2	3	5	2	3
SL	5	2	3	5	2	3	5	3	2
SR	5	1	4	5	3	2	6	3	3

Z porovnania plnenia konvergenčných kritérií krajinami CEFTA (tabuľka 7) s krajinami EU uverejnenom v [Trend] vyplýva, že krajiny CEFTA (okrem Maďarskej republiky) sú počtom splnených konvergenčných kritérií porovnateľné s väčšinou krajín EU. Z krajín EU plnilo všetky konvergenčné kritériá v roku 1995 len Luxembursko (v roku 1996 ani ono nespĺnilo všetky kritériá, pričom nespĺnilo kritérium týkajúce sa indexu rastu HDP). Aj taká ekonomicky silná krajina ako SRN splnila v rokoch 1995 a 1996 len 2 konvergenčné kritériá, Francúzsko a Rakúsko splnili 3 kritériá, Fínsko a Holandsko 4 kritériá. Na druhej strane v roku 1996 žiadne kritérium nespĺnilo Grécko, Taliansko a Španielsko.

Skupina metód triedy PROMETHEE

Pre ďalšie porovnanie makroekonomického vývoja jednotlivých krajín sme použili viacrozmerné štatistické porovnanie založené na báze metód triedy PROMETHEE. K tomu sme použili programový systém PROMCALC. Pre jeho aplikáciu bolo potrebné formulovať typy jednotlivých kritérií (maximalizácia, minimalizácia), váhy jednotlivých kritérií a indexy viackriteriálnej preferencie.

Pretože pre roky 1994 a 1995 neboli k dispozícii údaje o percentuálnom podiele štátneho dlhu na HDP, nebrali sme toto kritérium do úvahy a ako hlavné kritériá s váhou 1 sme použili kritérium podielu schodku štátneho rozpočtu na HDP, kritérium indexu spotrebiteľských cien a kritérium miery diskontnej sadzby. Doplnujúce kritériá indexu rastu hrubého domáceho produktu a miery nezamestnanosti sme uvažovali s váhami 0,5.

Pre rok 1996 už boli k dispozícii údaje o percentuálnom podiele štátneho dlhu na HDP, neboli však k dispozícii úplné údaje o podiele schodku štátneho rozpočtu na HDP, preto sme toto kritérium nebrali do úvahy. Takto boli pri vyhodnocovaní použité tri hlavné kritériá s váhou 1 a dve doplnujúce kritériá s váhami 0,5.

Pre každý rok sme v prvom kroku urobili prepočty pre všetkých päť kritérií (tabuľka 8) a potom len pre uvažované tri základné kritériá (tabuľka 9).

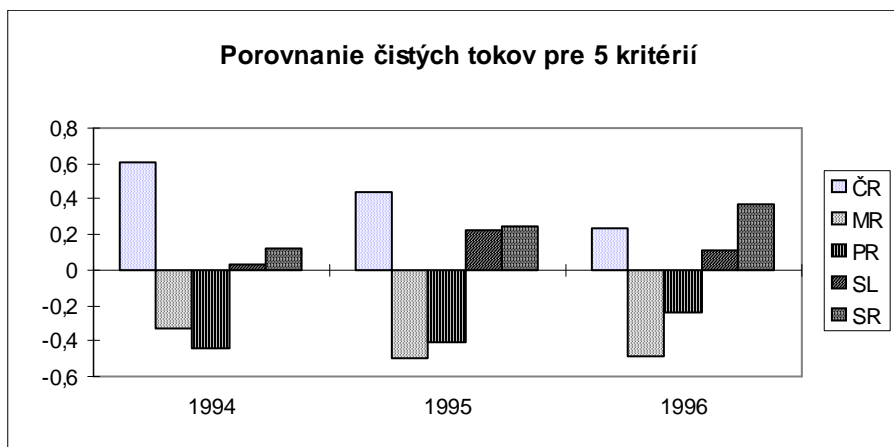
Tabuľka 8 Porovnanie vývoja krajín CEFTA v rokoch 1994 - 1996 (5 kritérií)

	1994		1995		1996	
	Por. krajín	Čisté toky	Por. krajín	Čisté toky	Por. krajín	Čisté toky
ČR	1.	0,6094	1.	0,4375	1.	0,2344
MR	4.	-0,3281	5.	-0,5000	5.	-0,4844
PR	5.	-0,4375	4.	-0,4063	4.	-0,2344
SL	3.	0,0313	3.	0,2188	3.	0,1094
SR	2.	0,1250	2.	0,2500	2.	0,3750

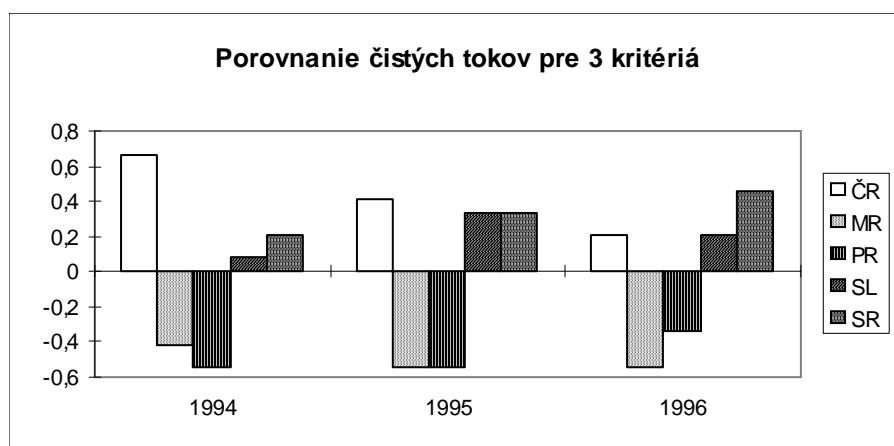
Tabuľka 9 Porovnanie vývoja krajín CEFTA v rokoch 1994 - 1996 (3 kritériá)

	1994		1995		1996	
	Por. krajín	Čisté toky	Por. krajín	Čisté toky	Por. krajín	Čisté toky
ČR	1.	0,6667	1.	0,4167	2. – 3	0,2083
MR	4.	-0,4167	4. – 5.	-0,5417	5.	-0,5417
PR	5.	-0,5417	4. – 5.	-0,5417	4.	-0,3333
SL	3.	0,0833	2. – 3.	0,3333	2. – 3.	0,2083
SR	2.	0,2083	2. – 3.	0,3333	1.	0,4583

Graf 1 Porovnanie čistých tokov na základe 5 porovnávacích kritérií

Graf 2 Porovnanie čistých tokov na základe 3 porovnávacích kritérií

Z porovnania vývoja krajín podľa jednotlivých rokov (tabuľky 8 a 9, grafy 1 a 2) vyplýva klesajúce dominantné postavenie Českej republiky a stále čoraz väčší prepád Maďarskej republiky. Na druhej strane je zrejme postupné zlepšovanie postavenia Slovenskej republiky, ktorá síce bola v porovnávaní už od roku 1994 na 2. mieste, ale hodnoty čistých tokov sa postupne zvyšovali a približovali sa hodnotám čistých tokov Českej republiky. Pri porovnávaní len na základe 3 kritérií sa dokonca dostala SR v roku 1996 na 1. pozíciu.

Literatúra:

1. Brezina I. – Vavrová M.: Porovnanie krajín CEFTA z pohľadu plnenia maastrichtských konvergenčných kritérií, konferencia „Kvantitatívne metódy v ekonómii a podnikaní“, Bratislava 1997
2. CESTAT, Statistical Bulletin, 1993/4, 1994/4, 1995/4, 1996/4, 1997/1
3. Hozlár E. – Mlynarovič V.: Metódy triedy PROMETHEE pre komplexné vyhodnocovanie variantov, Zborník príspevkov zo seminára Viackritériálna optimalizácia, Bratislava 1987

4. Chajdiak, J. – Brezina I.: Porovnanie úrovne makroekonomického vývoja v krajinách CEFTA, konferencia „Kvantitatívne metódy v ekonómii a podnikaní“, Bratislava 1997
5. Mlynarovič V.: Viackriteriálne rozhodovanie, ES EU, Bratislava 1995
6. "Závody na dlouhé trati", EKONOM 10/1997